

HALACHIC AND HASHKAFIC ISSUES IN CONTEMPORARY SOCIETY

142 - TESHUVA OF THE MIND: DEALING WITH COMPLEXITY IN HASHKAFAT OU ISRAEL CENTER - FALL 2019

A] THE 13 IKARIM

- The Rambam famously formulated 13 Principles of Jewish belief in the 12th Century.
- The 13 Ikarim were accepted by many subsequent authorities¹ as the definitive position of the Rambam's (and Torah) dogma. The average Jew connected to them mostly through the many piyutim² composed to liturgize them. The two most famous today are the 'Ani Ma'amins' standardly printed in the siddur, and the hymn Yigdal.
- The 13 Ikarim, briefly put are:

1. God is the Creator and Ruler of all things
2. Unity of God
3. Incorporeality of God
4. God is beyond time
5. One may pray only to God
6. All the words of the prophets are true
7. The prophecy of Moses is absolutely true
8. The entire Torah was given to Moses
9. The Torah will not be changed
10. God knows all of man's deeds and thoughts
11. Reward and punishment for keeping the mitzvot
12. The coming of Mashiach
13. The Resurrection of the Dead

1. וכאשר יודה האדם באלה היסודות כולם, ויאמין בהם אמונה שלמה - הריהו נכנס בכלל ישראל, וחיבים לאהבו, ולרחם עליו, וכל מה שחיב ה' מקצתנו לקצתנו מן האהבה והאחווה, ואפילו עשה מה שעשה מן העברות מחמת התאוה והתגברות הטבע הגרוע - הרי הוא יענש לפי מריו, ויש לו חלק, והוא מפורשעי ישראל. ואם יתקלקל לאדם יסוד מאלה היסודות - הרי יצא מן הכלל וכפר בעקר, ונקרא 'מין' ו'אפיקורוס' ו'קוצץ בנטיעות', וחיבים לשנאו ולאבדו, ועליו הוא אומר (תהילים קל"ט:א) הלא משנאיך ה' אשנא וכו' הקדמת הרמבם לפרק חלק ע' (בסוף)³

When a person accepts all of these principles and believes them fully, he enters into the community of Israel and we are obligated to love him and care for him in all the ways that God requires us to act towards our fellow man, with love and fraternity. No matter what sins he committed due to desire or to his negative inclination overpowering him, he will be punished according to his rebellion, but he has a place [in the World to Come]; he is one of the sinners of Israel. But if a person denies⁴ one of these principles, he has left the community and rejected a fundamental. He is called a heretic, an 'apikorus' and one who 'cuts in the plantings', and we are required to reject and destroy him. About him it is written (Tehilim 139:21) "Do I not hate them, God, who hate You!?"

End of the Rambam's Introduction to Perek Chelek

The Rambam's Ikarim have enormous implications for the definition of who is and who is not a heretic, and indeed who is a Jew! According to the Rambam, rejection of any of the Ikarim excludes a person from Jewish society.⁵

- As such, the stakes are high and it appears crucial that we get this right!

1. Although not by all. Some later poskim, in particular Rav Yosef Albo and the Abarbanel took issue with the Rambam's formulation.
 2. At least 94 medieval poems have the 13 Ikarim as their subject - Israel Davidson, *Ozar ha-Shirah ve-ha-Piyyut, IV* (New York 1933), 493
 3. Hebrew translation of R' Yitzchak Shilat מעלה אדומים, התשנ"ו הוצאת שילת, הוצאת הרמב"ם למושנה - הוצאת שילת, מעלה אדומים, התשנ"ו
 4. This is probably the most important word in the paragraph. מתקלקל is also the word used in other Hebrew translations of the original Judeo-Arabic and implies that the principle has been spoiled or ruined. Perhaps 'denial' is a little strong, although I have seen English translations which say 'doubt', which is certainly too weak. The Rambam is not stating that a person who merely questions the Ikarim is a heretic, rather one who rejects them. Other popular translations include "breaks away" (Abelson - used in Rabbi Bleich's "With Perfect Faith") and "gives up" (R. Twersky).
 5. This raises the question of how such a principle would apply to non-observant Jews in today's world. For more on this see <http://rabbimanning.com/wp-content/uploads/2018/08/The-Accidental-Heretic.pdf> and <http://rabbimanning.com/wp-content/uploads/2018/08/The-Accidental-Heretic.mp3>

B] THE 10TH IKAR - A TEST CASE IN HASHKAFIC EDUCATION

2. והיסוד העשירי שהוא יתעלה יודע מעשי בני אדם ואינו מזניחם, ולא כדעת מי שאמר (יחזקאל ח"ב) עֲזַב ה' אֶת הָאָרֶץ, אלא כמו שאמר (ירמיהו לביט) גָדַל הַעֲצָה וְרַב הָעֲלִילָה אֲשֶׁר עֲיִינֶיךָ פְּקֻחוֹת עַל כָּל דְּרָכֵי בְנֵי אָדָם, ואמר (בראשית ויה) וַיֵּרָא ה' כִּי רָבָה רַעַת הָאָדָם בְּאָרֶץ, ואמר (בראשית יח:כ) זַעֲקוֹת סָדָם וְעַמְרָה כִּי רָבָה. וזה יורה על זה היסוד העשירי

רמב"ם - הקדמה לפ' חלק, משנה סנהדרין

• **The moral dilemma:** If God knows what I am about to do, how can I have free choice to do it? And if I have no freedom of choice, how can I be held accountable for my actions?⁶

3. הכל צפוי והרשות נתונה .....

משנה מסכת אבות פרק ג משנה טו

The compatibility of Omniscience and Free Will is assumed in Pirkei Avot - 'all is foreseen yet free will is given'. Yet no explanation is given as to how these apparently contradictory ideas work in tandem.

4. שָׁמָּא תֵּאמְרוּ וְהֲלוֹא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹדֵעַ כָּל מַה שְׂיִהְיֶה קִדְּוֹם שְׂיִהְיֶה: יָדַע שְׂזָה צְדִיק אוֹ רָשָׁע, אוֹ לֹא יָדַע; אִם יָדַע שְׂהוּא יִהְיֶה צְדִיק, אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה צְדִיק, וְאִם תֵּאמְרוּ שְׂיִדַּע שְׂיִהְיֶה צְדִיק וְאֶפְשָׁר שְׂיִהְיֶה רָשָׁע, הֲרִי לֹא יוֹדֵעַ הַדְּבָר עַל בְּרִיּוֹ. יָדַע שְׂתִּשׁוּבַת שְׂאֵלָה זוֹ "אֶרְכָּה מֵאָרֶץ, מִדָּה; וּרְחֹבָה, מִנֵּי-יָם" (איוב יא, ט), וְכַמָּה עֵינֵיךָ גְּדוֹלִים וְהַרְרִים רַמִּים תִּלְוִיִּים בָּהּ; אֲבָל צְרִיךְ אֲתָה לִידַע וּלְהַבִּין בְּדָבָר זֶה שְׂאֵנִי אוֹמֵר. כָּבֵר בְּאֶרְנֹו בַּפֶּרֶק שְׁנֵי מֵהַלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה שְׂהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּדַעַה שְׂהִיא חוּץ מִמֶּנּוּ כְּבִי אָדָם שֶׁהוּא וְדַעְתָּם שְׁנֵי, אֲלֵא הוּא יִתְבָּרַךְ שְׂמֹו וְדַעְתּוֹ אֶחָד; וְאֵין דַּעְתּוֹ שְׂלֵאָדָם יְכוּלָה לְהַשִּׁיג דְּבָר זֶה עַל בְּרִיּוֹ. וְכַשֵּׁם שְׂאֵין כּוֹחַ בְּאָדָם לְהַשִּׁיג וּלְמַצֵּא אֲמִתּוֹת הַבּוֹרָא, שְׂנֵאָמַר "כִּי לֹא-יֵרְאֵנִי הָאָדָם, וְחִי" (שמות לג, ב) -- כִּי אֵין כּוֹחַ בְּאָדָם לְהַשִּׁיג וּלְמַצֵּא דַּעְתּוֹ שְׂלֵבּוֹרָא: הוּא שְׂהַנְבִיא אוֹמֵר "כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם, וְלֹא דְרָכֵיכֶם דְּרָכָי" (ישעיהו נח, ח). וְכִינֵן שְׂכֵן הוּא, אֵין בְּנֹו כּוֹחַ לִידַע הַיָּאָד יָדַע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל הַבְּרוּאִים וּמַעֲשֵׂיהֶם. אֲבָל יָדַע בְּלֹא סִפְקָ, שְׂמַעֲשֵׂה הָאָדָם בְּיַד הָאָדָם; וְאֵין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹשְׁכּוֹ, וְלֹא גּוֹזֵר עָלָיו לֹא לַעֲשׂוֹת כֵּן וְלֹא שְׂלֹא לַעֲשׂוֹת כֵּן. וְלֹא מִפְּנֵי קִבְּלַת הַדָּת בְּלִבְדּוֹ יָדַע דְּבָר זֶה, אֲלֵא בְּרִאיוֹת בְּרוּרוֹת מִדְּבָרֵי הַחֲכָמָה. וּמִפְּנֵי זֶה נֵאָמַר בְּנְבוּאָה שְׂדִינִי אֶת הָאָדָם עַל כָּל מַעֲשָׂיו כְּפִי מַעֲשָׂיו, אִם טוֹב וְאִם רָע. וְזֶה הַעִיָּקוֹר, שְׂכָל דְּבָרֵי הַנְּבוּאָה תִּלְוִיִּין בּוֹ

רמב"ם הלכות תשובה פרק ה הלכה ה

One might ask: Since The Holy One, blessed be He, knows everything that will occur before it comes to pass, does He or does He not know whether a person will be righteous or wicked? If He knows that he will be righteous, [it appears] impossible for him not to be righteous. However, if one would say that despite His knowledge that he would be righteous, it is still possible for him to be wicked, then His knowledge would be incomplete. Know that the resolution to this question [can be described as]: 'Its measure is longer than the earth and broader than the sea.' Many great and fundamental principles and lofty concepts are dependent upon it. However, the statements that I will make must be known and understood [as a basis for the comprehension of this matter].

As explained in the second chapter of Hilchot Yesodei HaTorah, The Holy One, blessed be He, does not know with a knowledge that is external from Him as do men, whose knowledge and selves are two [different entities]. Rather, He, may His name be praised, and His knowledge are one. Human knowledge cannot comprehend this concept in its entirety for just as it is beyond the potential of man to comprehend and conceive the essential nature of the Creator, as (Shemot 33:20) states: 'No man will perceive Me and live'. So too, it is beyond man's potential to comprehend and conceive the Creator's knowledge. This was the intent of the prophet's (Isaiah 55:8) statements: 'For My thoughts are not your thoughts, nor your ways, My ways.' Accordingly, we do not have the potential to conceive how The Holy One, blessed be He, knows all the creations and their deeds. However, this is known without any doubt: That man's actions are in his [own] hands and The Holy One, blessed be He, does not lead him [in a particular direction] or decree that he do anything.

This matter is known, not only as a tradition of faith, but also, through clear proofs from the words of wisdom. Consequently, the prophets taught that a person is judged for his deeds, according to his deeds - whether good or bad. This is a fundamental principle on which is dependent all the words of prophecy.

In Hilchot Teshuva the Rambam deals with the moral question of free will vs Omniscience as follows: (i) the resolution to the problem cannot be understood by us; (ii) this is because our assumptions as to God's Knowledge are all wrong. Since God has no separate knowledge of something outside of Himself but rather this Knowledge is an expression of His Essence, it remains ultimately unknowable.

• What we can know (as with all aspects of Negative Theology) is what God's Knowledge is NOT! It is NOT a specific knowledge of an action before it happens (God's Knowledge is in any event beyond time) and thus the philosophical problem is also reduced.

6. Note that there is also a significant philosophical dilemma: (i) If God's knowledge is separate from Him, this offends the notion of God's Unity. How can we even speak positively about God knowing anything independent of His Essence. (ii) On the other hand, if God's knowledge of the world is part of His Essence, that knowledge must be changing as the world changes. Thus there are ongoing modifications (and by implication imperfections) in the Essence of God. (iii) But if God does NOT have full knowledge of the universe, that is certainly an imperfection! The Rambam addresses this in Hilchot Yesodei HaTorah 2:10

5. .... נמצאת אומר: הוא הידע, והוא הידוע, והוא הדעה עצמה - הכל אחד. ודבר זה - אין כוח בפה לאמרו ולא באין לשמעו ולא בלב האדם להפירו, על בריו. .... לפיכך אינו מפיר הברואים ויודעם מחמת הברואים, כמות שאנו יודעים אותם, אלא מחמת עצמו ידעם; לפיכך מפני שהוא ידע עצמו, ידע הכל - שהכל נסמך בהיותו לו.

רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ב הלכה י

God's knowledge is of Himself, and since all existence is subsumed within his own Reality, that knowledge of Himself constitutes complete knowledge of everything.

6. וכיון שכן הוא אין בנו כח לידיע היאך ידע הקב"ה כל הברואים ומעשה ידיהם. א"א לא נהג זה המחבר מנהג החכמים שאין אדם מתחיל בדבר ולא ידע להשלימו והוא החל בשאלות קושיות והניח הדבר בקושיא והחזירו לאמונה. וטוב היה לו להניח הדבר בתמימות התמימים ולא יעורר לבם ויניח דעתם בספק, ואולי שעה אחת יבא הרהור בלבם על זה: ואע"פ שאין תשובה נצחת על זה טוב הוא לסמוך לו קצת תשובה ואומר: אם היו צדקת האדם ורשעתו תלוים בגזירת הבורא ית' היינו אומרים שידיעתו היא גזירתו והיתה לנו השאלה קשה מאד, ועכשיו שהבורא הסיר זו הממשלה מידו ומסרה ביד האדם עצמו אין ידיעתו גזירה אבל היא כידיעת האצטגנינים שיודעים מכח אחר מה יהיו דרכיו של זה והדבר ידוע שכל מקרה האדם קטן וגדול מסרו הבורא בכח המזלות אלא שנתן בו השכל להיותו מחזיקו לצאת מתחת המזל והוא הכח הנתון באדם להיותו טוב או רע. והבורא יודע כח המזל ורגעיו אם יש כח בשכל להוציאו לזה מידו אם לא וזו הידיעה אינה גזירה. וכל זה אינו שוה.

השגת הראב"ד הלכות תשובה פרק ה הלכה ה

The Ravad is deeply unhappy with the Rambam's answer, which he understands to be evading the question. The Rambam has ultimately given a philosophical answer which deals more with the philosophical question. The real moral question remains - is God really forcing me to do what I actually think I am choosing. The Ravad's answer is that God is certainly not decreeing the specific actions of Man and does not have determinate knowledge of Man's choices. Man's actions are circumscribed by the limitations imposed by mazal which direct a person's life in significant ways. God has total knowledge of the forces of mazal. Man has the intellect to be able to break out of this mazal, each person according to the extent of his or her intellectual strength. Since God also knows the exact parameters of that strength, this, together with his perfect knowledge of the mazal, gives God all the parameters needed to know what choices will be made without causing them.

This is often called 'soft determinism' - God knows us so well that he can predict with total accuracy what will happen to us and what we will choose.⁷ Nevertheless, that Knowledge in no way coerces me to make the choice.

But does it answer the question!? God's Knowledge must be absolutely true. Thus, if God has perfect Knowledge (even without causation) that I will do x, then there can be no other possible outcome. Whilst the Ravad does try to deal with causal determinism, there still remains a logical or theological determinism which limits my real ability to chose.

And even according to the Rambam, although I cannot possibly understand God's Knowledge and thus there may well be no causal link to my choices, nevertheless does not the mere truth of God's knowledge effectively preclude my freedom of choice? Presumably the answer is that God's truth also exists in a way that we cannot comprehend.

7. ואני אומר שנהג מנהג החכמים! והם חכמים ז"ל .... ואני אומר דתנא דידן נמי כשאמר 'הכל לפוי והרשות נתונה' כונתו להודיע ששניהם אמתיים. וכדברי הרמב"ם בפירושו ..... אלא ודאי דעת התנא להעיר ולומר שאף שהכל לפוי אינו כותר את הבחירה. שעם כל זה הבחירה ציד האדם. כי הרשות נתונה. ....
 ובמדרש שמואל כתב דמטיקרא לאו קושיא לפי שידיעת הש"י היא כלופה ומציט העשייה שעושה האדם .... ואין שייך לומר שיודע מה שעתיד יעשה האדם וא"כ מוכרח שיעשה. כי לפניו יתצרך אין קדימה ואחור שאינו צחוק בזמן. וכתב שהר"ם אלמושינו כתב שזכו דעת הרמב"ם עלמו צהצדילו ידיעתו מידיעתו שהוא צזה הצד בעלמו שידיעתו היא תמיד צהווא ואין עתיד לפניו יתצרך. אצל הכל הווא וכמו שצערנו ידיעת הווא אינה מכרחת. כן ידיעתו תמידי צהווא ואינה מכרחת. אצל הספק שציד הצרויות צזה לפי שאין אנו יכולים לזייר איך תהיה ידיעתו תמיד צהווא אף מה שהוא עתיד צערנו. ולכן השריש הרמב"ם שאין ידיעתו כידיעתנו. ושלא נשתצב צזה. והיינו נמי דתנן הכל לפוי צלשון עבר כי הכל גלוי לפניו. לא מציט צעתיד עכ"ד

תוספות יום טוב מסכת אבות פרק ג משנה טו

Tosafot Yom Tov (17C, Poland) suggests in the name of the Medrash Shmuel that perhaps the meaning of the Rambam is that God's Knowledge, as His Essence, is beyond time. Thus the entire notion of determinism is irrelevant in a dimension in which the act itself is all of past, present and future!⁸

7. By comparison, imagine offering a toddler a choice of candy or cabbage. You could predict with almost 100% certainty which they would choose, even though the child retains full personal freedom of choice. You would have prior-knowledge of the actual choice, without determining that choice. In the case of God's infinite knowledge, this becomes 100% accurate.

8. Note other approaches, particularly those of Ravad I (12C Spain) in Emunah Ramah and Ralbag (14C Provence) in Milchamot Hashem - that God does NOT know the particular outcome of human choices other than in a universalistic way. Since the outcome of a contingent choice is logically unknowable, lack of such knowledge is not an imperfection in God.

C] COMPLEXITY AND TESHUVA - RAV KOOK

8. Everyone knows that here, if anywhere, is the realm of parable, allegory and allusion. In these most profound matters people are willing to accept that the true meaning lies on the mystical plane, far above what is apparent to the superficial eye. .... People do find difficulty however in holding within one spiritual context two apparently conflicting approaches to creation. On the one hand, there are their previous simpler, and in a sense less demanding, thought-patterns, in which creation is characterized by sudden discontinuities. On the other, there is the unfamiliar but increasingly popular conception of the gradual unfolding of all things within an evolutionary context. .... The essential need of the hour is therefore an educational effort to propagate the broader view, the grander and more refined conception that we have alluded to above. The coarser-textured faith, in the unrefined form in which it is so often presented, can no longer maintain its position.

Rav Avraham Isaac Hacoheh Kook - Orot Hakodesh p559

When dealing with the complexity of understanding the boundaries of literal and non-literal readings on the Creation narrative, Rav Kook urges a more nuanced and complex approach.⁹

9. ג. הראויים להיות מודרכים מחלק המחשבה שבתורה ובחכמת אלוקים, שהיא באמת כוללת כל התורה וכל החכמה לכל צדדיה, אינם רשאים ואינם יכולים להשתמט מכשרונם זה, ולהשקיע את עצמם רק בדברים מעשיים. הפגם הזה שבנפשם יתגלה ויראה כמו תלמיד חכם ששנה ופירש, שהוא קשה מכולם. והטעם פשוט - מפני שיש לו כשרון נשגב והתעוררות גדולה לדברים נעלים. וכל זמן שהוא עסוק בעץ החיים והתורה מחיה את נשמתו, יש לו במה להוציא את כשרונו וכוח התעוררות נפשו לדברים טובים ויקרים. אבל כשפורש מן התורה והכוח שנמצא במציאות לא ישקט, על כן מאפס התעוררות לטובה הוא פועל לרעה, כפי מדות רעות ותכונות רעות שלא יחסרו לעולם בלבו של אדם, כשפורש מאור התורה.

המשפט הזה הולך גם כן בתורה עצמה, לפי מעלותיה. שמי שהוא מוכשר להגיון נשגב ולהסתכלות עמוקה גדולה ורחבה, מוכרח להוציא מן הכח אל הפועל מה שיש בהכנתו לפי ערכו דווקא. וכשיהיה נסגר - בין על ידי בחירת עצמו, בין על ידי אחרים, בין מצד סיבות מעשיות חיצוניות, בין מצד איזו הכרעת דעות - רק בחלק המעשי לבד, וירחיב בו וידקדק רק בענינים של הגבול המוקף המעשי, לא ישבור בזה את צמאונו הפנימי ויהיה נשאר אומלל ויבש, ונפשו לא תצא מן הכח אל הפועל, לא רק בצד העיוני כי אם בכל דבר כשרון וכל קדושה ושלמות פנימית. ונפש בלתי מושלמת שהכנתה גדולה וכח כשרונה עצום, הנסגרת בכל כוחה בתחום שהוא חשוך לפי ערכה, היא זועמת תמיד והיא כדוב שכול, העלולה לכל המידות הרעות ולכל המחשבות היותר רעות בעולם.

מאמרי סוד פרק ג', מאמר על פנימיות התורה אות ג - אוצרות הראי"ה ח"ב עמ' 319

Here, Rav Kook spells out the potential destruction which comes about when we do not enable people to learn with the sophistication they desire and need. Their hunger remains unsatisfied and will emerge in other destructive ways.

- Ultimately, there will be a range of approaches on this issue on a continuum from apodictic, black & white didacticism on the one hand to fuzzy and grey philosophical doubt on the other.
- Rav Aaron Lichtenstein famously expressed the idea of the extremes of this continuum being the equally destructive poles of avoda zara (on the right) and heresy (on the left). Somewhere between these poles is a legitimate hashkafic range of positions.
- But this range may end up being a very narrow bridge surrounded by an abyss, with fire on one side and ice on the other!

9. Clearly, both fully literal and fully non-literal approaches are illegitimate from a traditional Torah perspective. The truth is somewhere between these and there will be a range of authentic approaches, but also clear limits, beyond which biblical interpretation will exceed legitimate hashkafic boundaries. For further reading on the legitimate limits of non-literal reading of Torah in general and Bereishit in particular, see:

- On the Limits of Non-Literal Interpretation of Scripture from an Orthodox Perspective - Joshua L. Golding - Torah Umadda Journal (10/2001) pp 37-59.
- The Biblical Stories of Creation, Garden of Eden and the Flood: History or Metaphor - Shubert Spero - Tradition 33:2 (1999) pp 5-18.